

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

IV. ÚS 479/2023-28

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Miroslava Duriša a zo sudcov Ladislava Duditša (sudca spravodajca) a Libora Duľu v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľa [REDAKOVANÉ], zastúpeného JUDr. Michalom Feciľakom, advokátom, Jesenná 8, Prešov, proti postupu Okresného súdu Prešov v konaní vedenom pod sp. zn. 8 C 46/2017 takto

r o z h o d o l :

1. Postupom Okresného súdu Prešov v konaní vedenom pod sp. zn. 8 C 46/2017 **bolo porušené** základné právo sťažovateľa na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a podľa čl. 38 ods. 2 Listiny základných práv a slobôd a právo na prejednanie jeho záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Sťažovateľovi **p r i z n á v a** finančné zadostučinenie v sume **300 eur**, ktoré **j e** Okresný súd Prešov **p o v i n n ý** vyplatiť mu do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
3. Okresný súd Prešov **j e p o v i n n ý** nahradiť sťažovateľovi trovy konania v sume **530,86 eur** a zaplatiť ich právnomu zástupcovi sťažovateľa do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
4. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **n e v y h o v u j e**.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľa a jeho argumentácia

1. Sťažovateľ sa ústavnou sťažnosťou doručенou ústavnému súdu 14. augusta 2023 a prijatou na ďalšie konanie uznesením ústavného súdu č. k. IV. ÚS 479/2023-16 z 19. septembra 2023 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a čl. 38 ods. 2 Listiny základných práv a slobôd (ďalej len „listina“) a práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd

(ďalej len „dohovor“) postupom Okresného súdu Prešov (ďalej len „okresný súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 8 C 46/2017 (ďalej len „napadnuté konanie“). Navrhuje prikázať okresnému súdu konať v napadnutom konaní bez zbytočných prietáhov. Žiada priznať finančné zadost'učinenie vo výške 5 000 eur. Požaduje tiež náhradu trov konania pred ústavným súdom.

2. Sťažovateľ sa žalobou podanou na okresnom súde domáha vydania bezdôvodného obohatenia vo výške 3 005,11 eur s príslušenstvom. Okresný súd rozhodol v merite veci rozsudkom z 31. mája 2019, ktorým zároveň zaviazal sťažovateľa zaplatiť žalovanému trovy konania v rozsahu 68 %. Žalovaný podal proti rozsudku okresného súdu odvolanie, o ktorom rozhodol Krajský súd v Prešove (ďalej len „krajský súd“) ako súd odvolací rozsudkom z 27. januára 2022, pričom v časti trov konania priznal sťažovateľovi nárok na náhradu trov celého konania proti žalovanému v rozsahu 100 %. Rozsudok krajského súdu nadobudol právoplatnosť 10. marca 2022. Sťažovateľ podaním zo 14. marca 2022 požiadal okresný súd, aby rozhodol o výške náhrady trov konania, a zároveň mu predložil ich vyčíslenie na sumu 978,14 eur. Sťažovateľ opätovne podaním z 27. októbra 2022 požiadal okresný súd o rozhodnutie o výške náhrady trov konania. Predchádzajúca ústavná sťažnosť podaná vo februári 2023 bola uznesením č. k. II. ÚS 122/2023 z 15. marca 2023 odmietnutá s konštatovaním, že postup okresného súdu nebol poznačený prietahmi v ústavne relevantnej intenzite.

3. Ku dňu podania ústavnej sťažnosti nebolo v napadnutom konaní stále rozhodnuté o výške náhrady trov konania. Nečinnosť okresného súdu predstavuje od vydania rozsudku krajského súdu 18 mesiacov, počas ktorých nevykonal žiadny relevantný úkon smerujúci k vydaniu rozhodnutia. V prípade výšky náhrady trov konania nejde o rozhodovanie súdu, ktoré je právne alebo fakticky zložité. Ani správanie sťažovateľa nemalo vplyv na vznik prietáhov v konaní, pričom sťažovateľ zdôraznil, že už dvakrát žiadal okresný súd, aby o výške náhrady trov konania rozhodol, no na tieto žiadosti nedostal žiadnu odpoveď. Sťažovateľ očakával, že mu ako úspešnej strane sporu budú po právoplatnom skončení súdneho konania v primeranej lehote nahradené finančné prostriedky, ktoré v napadnutom konaní vynaložil. Nečinnosť v postupe okresného súdu pri rozhodovaní o výške náhrady trov konania, ktorá trvá už vyše 18 mesiacov, tak zasahuje do práva sťažovateľa na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov a aj do jeho práva na legitímne očakávanie.

II.

Vyjadrenie okresného súdu a replika sťažovateľa

II.1. Vyjadrenie okresného súdu:

4. Po právoplatnosti rozhodnutia vo veci samej bol spis pridelený vyššiemu súdnemu úradníkovi, ktorý rozhodol o trovách konania uznesením z 31. augusta 2023, proti ktorému podal sťažnosť žalovaný. Uznesením z 26. septembra 2023 súd rozhodol o sťažnosti. Výrazný vplyv na časový rozsah vybavenia veci malo veľké množstvo vecí týkajúcich sa rozhodovania o trovách konania a vybavovaných vyššími súdnymi úradníkmi popri ďalšej agende, ako aj personálne zmeny na pozícii súdneho úradníka v senáte. Sťažovateľ sa neobrátil na predsedu súdu so sťažnosťou na prietahy v konaní, inak by boli prijaté opatrenia na odstránenie zisteného stavu.

II.2. Replika sťažovateľa:

5. O trovách konania bolo rozhodnuté po podaní ústavnej sťažnosti, celkovo rozhodovanie o tejto jednoduchej právnej veci trvalo približne 20 mesiacov, čo nemožno považovať za súladné s označenými právami. Po vydaní rozhodnutia stratil návrh na prikázanie okresnému súdu konať svoje opodstatnenie. Podľa ustálenej rozhodovacej praxe veľké množstvo nevybavených vecí, personálne a organizačné problémy nie sú ústavne významné pre posúdenie toho, či došlo k zbytočným priet'ahom. Okresný súd ani nepopiera, že z jeho strany došlo k porušeniu označených práv. Ústavná sťažnosť je tak v celom rozsahu dôvodná.

III.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

6. Súdne konanie je potrebné viesť rýchlo, účelne a bez priet'ahov. Základnou povinnosťou súdu je zabezpečiť taký procesný postup v každom súdnom konaní, ktorý čo najskôr odstráni stav právnej neistoty, kvôli ktorému sa účastník konania obrátil na súd so žiadosťou o jeho rozhodnutie (I. ÚS 96/2019). Nielen nečinnosť, ale aj nesústredená a neefektívna činnosť štátneho orgánu (všeobecného súdu) môže zapríčiniť porušenie základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov (napr. I. ÚS 376/06, III. ÚS 90/07). Okresný súd v rozsahu svojej právomoci nesie zodpovednosť aj za zabezpečenie efektívneho postupu, aby smeroval k odstráneniu právnej neistoty, v ktorej sa sťažovateľ nachádzal v predmetnej veci počas konania.

7. Pri posudzovaní otázky, či v súdnom konaní došlo k zbytočným priet'ahom, a tým aj k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy (a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, ktorého obsah je v zásade rovnaký; IV. ÚS 302/2020), ústavný súd v súlade so svojou doterajšou judikatúrou (III. ÚS 111/02, IV. ÚS 74/02, III. ÚS 142/03) zohľadňuje v rámci okolností konkrétneho prípadu tri základné kritériá, ktorými sú (1) právna a faktická zložitosť veci, o ktorej súd rozhoduje, (2) správanie účastníka súdneho konania a (3) postup samotného súdu. V rámci prvého kritéria ústavný súd prihliada aj na predmet sporu (povahu veci) v posudzovanom konaní a jeho význam pre sťažovateľa (II. ÚS 32/02, IV. ÚS 187/07).

8. Podľa povahy sporu (vydanie bezdôvodného obohatenia, navyše v štádiu po právoplatnosti rozhodnutia vo veci samej) ide o vec patriacu medzi štandardnú agendu všeobecných súdov, kde sa predpokladá bežná pozornosť venovaná efektívnemu a rýchlemu postupu súdu, aby bol naplnený účel súdneho konania. Rozhodovanie o trovách konania je rutinnou záležitosťou každodennej praxe súdov, preto výrazné predĺženie postupu súdu v napadnutom konaní nie je dôvodné. Pokiaľ teda ide o prvé kritérium, t. j. právnu a skutkovú zložitosť napadnutého konania, je potrebné dospieť k záveru, že konanie v uvedenej fáze [rozhodovanie o výške trov konania podľa § 262 ods. 2 Civilného sporového poriadku (ďalej aj „CSP“)] nemožno považovať za právne ani skutkovo zložité.

9. Právoplatné rozhodnutie o trovách konania pre sťažovateľa nepochybne subjektívne malo význam, z hľadiska judikatúry ústavného súdu, resp. Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) nejde o konanie, pri ktorom je zvýšená požiadavka na rýchlosť konania.

10. Pokiaľ ide o kritérium správania sťažovateľa, ústavný súd sa stotožnil s jeho tvrdením, že na jeho ťarchu nemožno pripísať žiadne skutočnosti, ktoré by mali za následok zbytočné prieťahy v napadnutom konaní. Vyčíslil trovy konania a žiadal okresný súd, aby konal.

11. V súvislosti s hodnotením samotného postupu všeobecného súdu ako tretieho kritéria ústavný súd poukazuje na obsah súdneho spisu, ktorý potvrdzuje priebeh konania opísaný sťažovateľom a okresným súdom. Okresný súd opis úkonov uvedený v ústavnej sťažnosti potvrdil a vo svojom vyjadrení ho len upresnil, ústavný súd preto považoval priebeh konania za nespornú skutočnosť a detailnejšie neuvádzal ďalšie úkony.

12. Rešpektujúc viazanosť ústavného súdu návrhom na začatie konania [§ 45 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“)], je predmetom prieskumu v napadnutom konaní postup okresného súdu od právoplatnosti rozsudku krajského súdu, teda od 10. marca 2022. Ústavný súd konštatuje, že od tohto momentu do podania ústavnej sťažnosti uplynul 1 rok, 5 mesiacov a 5 dní. Dĺžka rozhodovania o výške trov do právoplatnosti rozhodnutia sudcu o sťažnosti je spolu 19 mesiacov a 23 dní. Okresný súd bol absolútne nečinný počas 17 mesiacov a až po podaní v poradí druhej ústavnej sťažnosti vydal rozhodnutie o výške trov konania. Dobu rozhodovania o sťažnosti žalovaného zo 14. septembra 2023 proti uzneseniu okresného súdu z 31. augusta 2023 nemožno pripisovať na ťarchu okresného súdu, keďže tento nemôže niesť zodpovednosť za využitie procesných oprávnení strán a v tomto období už konal okresný súd plynule.

13. Ústavný súd zastáva názor, že aj napriek tomu, že rozhodovanie o trovách konania sa od účinnosti Civilného sporového poriadku člení na dve samostatné fázy (rozhodovanie o nároku na náhradu trov konania a v bezprostrednej nadväznosti rozhodovanie o výške trov konania), nemožno dobu viac ako 19 mesiacov, ktorú okresný súd potreboval na to, aby rozhodoval o výške trov konania konečným spôsobom, považovať za primeranú. Ústavný súd akcentuje, že aj keď Civilný sporový poriadok v znení účinnom do 30. júna 2023 neustanovoval žiadnu lehotu, v ktorej je súd povinný rozhodnúť o výške trov konania podľa § 262 ods. 2 CSP po právoplatnom rozhodnutí o nároku na náhradu trov konania, aj v tejto fáze konania bol súd povinný rešpektovať základný princíp hospodárnosti konania vyjadrený v čl. 17 CSP.

14. V tejto súvislosti ústavný súd poukazuje aj na rozsudok EŠLP v prípade Čičmanec proti Slovenskej republike (rozsudok z 28. 6. 2016 k sťažnosti č. 65302/11), ktorým EŠLP rozhodol okrem iného aj o tom, že dĺžka konania napadnutého sťažnosťou nespĺňala požiadavku primeranej lehoty podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (a to aj napriek skutočnosti, že toto konanie v čase podania ústavnej sťažnosti prebiehalo podobne ako v tomto prípade už len vo fáze týkajúcej sa trov konania). V bode 50 uvedeného rozsudku EŠLP konštatoval, že čl. 6 ods. 1 dohovoru vyžaduje, aby všetky stupne konania týkajúce sa rozhodovania o občianskych právach a záväzkoch vrátane konania nasledujúceho po rozsudku v merite veci (čo zahŕňa aj fázu konania týkajúcu sa trov) boli rozhodnuté v primeranej lehote.

15. Ústavný súd konštatuje, že okresný súd opakovane, ako to z aktuálnej rozhodovacej činnosti ústavného súdu (napr. III. ÚS 166/2021, III. ÚS 164/2021, III. ÚS 37/2021, III. ÚS 204/2021, III. ÚS 378/2021, III. ÚS 106/2021, IV. ÚS 561/2021) vyplýva, ospravedlňuje svoj postup nadmernou zaťaženosťou súdu a nedostatočnou personálnou obsadenosťou. Ústavný súd

v spomínaných rozhodnutiach konštatoval, že sťažovateľmi opakovane namietané prietahy na okresnom súde indikujú rozsiahly a akútny problém, nielen čo sa týka počtu konaní, ale aj až extrémnej dĺžky procesov, ktorý si vyžaduje efektívne riešenie. Napriek uvedenému ústavný súd konštatuje, že ani takéto okolnosti nemôžu byť dôvodom neuznania základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov a nezbavujú Slovenskú republiku prostredníctvom označeného porušovateľa zodpovednosti za prietahy v konaní (II. ÚS 481/2017), keďže účelom posúdenia porušenia označených práv v ústavnej sťažnosti nie je pomenovať príčiny vzniku zbytočných prietahov, ale posúdiť, či k prietahom v konkrétnom napadnutom konaní došlo, vychádzajúc z hodnotiacich kritérií. Systémové nedostatky v oblasti výkonu spravodlivosti nemožno pripisovať na ťarchu strán konania a mieru ochrany ich základného práva zaručeného v čl. 48 ods. 2 ústavy oslabiť poukázaním na dlhodobu obmedzenú personálne kapacity príslušných súdov.

16. Vychádzajúc z týchto skutočností, ústavný súd dospel k záveru, že postupom okresného súdu v napadnutom konaní došlo vo fáze rozhodovania o trovách konania k vzniku zbytočných prietahov, a tým aj k porušeniu základného práva sťažovateľa na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, čl. 38 ods. 2 listiny a práva na prejednanie jeho záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (bod 1 výroku tohto nálezu).

IV.

Príkaz vo veci konať a priznanie primeraného finančného zadosťučinenia

17. Podľa § 133 ods. 3 písm. a) zákona o ústavnom súde ak ústavný súd ústavnej sťažnosti vyhovie, môže prikázať, aby ten, kto porušil základné práva a slobody sťažovateľa svojou nečinnosťou, vo veci konal.

18. Ústavný súd v nadväznosti na svoje zistenia a na návrh sťažovateľa neprikázal okresnému súdu konať vo veci bez zbytočných prietahov. Tento príkaz by vzhľadom na právoplatnosť rozhodnutí o výške trov konania už nemal opodstatnenie.

19. Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadosťučinenie.

20. Sťažovateľ sa domáhal priznania finančného zadosťučinenia v sume 5 000 eur, ktoré odôvodnil neprimerane dlhým a neospravedlňiteľným prietahom v konaní.

21. Cieľom finančného zadosťučinenia je dovriešenie ochrany porušeného základného práva v prípadoch, v ktorých sa zistilo, že k porušeniu došlo spôsobom, ktorý vyžaduje nielen vyslovenie porušenia, prípadne príkaz na ďalšie konanie bez pokračujúceho porušovania základného práva (IV. ÚS 210/04). Pri určení výšky primeraného zadosťučinenia zohľadnil ústavný súd svoju judikatúru a zásadu spravodlivosti, ako aj skutočnosť, že sťažovateľ mohol dôvodne pociťovať právnu neistotu spôsobenú neúčinným postupom okresného súdu. Do úvahy zobral tiež celkovú dĺžku konania, postoj a správanie sťažovateľa v súdnom konaní. Zohľadnené bolo aj zavinenie súdu vo vzťahu k možnostiam urýchliť jeho konanie. Ústavný súd dospel vzhľadom na uvedené k záveru, že primerané finančné zadosťučinenie v tejto veci predstavuje sumu 300 eur (bod 2 výroku tohto nálezu). Vo zvyšnej časti návrhu na priznanie finančného zadosťučinenia ústavný súd nevyhovel (bod 4 výroku tohto nálezu).

V. Trovy konania

22. Ústavný súd priznal sťažovateľovi (§ 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde) nárok na náhradu trov konania v celkovej sume 530,86 eur (bod 3 výroku tohto nálezu).

23. Pri výpočte trov právneho zastúpenia sťažovateľa ústavný súd vychádzal z vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov [ďalej len „vyhláška“ (§ 11 ods. 3 vyhlášky)]. Základná sadzba odmeny za úkon právnej služby uskutočnený v roku 2023 je vo výške 208,67 eur a hodnota režijného paušálu je vo výške 12,52 eur (podľa § 16 ods. 3 vyhlášky). Sťažovateľovi vznikol nárok na náhradu trov konania za dva úkony právnej služby uskutočnené v roku 2023 (prevzatie a príprava zastúpenia, podanie ústavnej sťažnosti ústavnému súdu). Nepriznanie odmeny za tretí úkon (vyjadrenie z 20. októbra 2023 k vyjadreniu súdu k ústavnej sťažnosti) ústavný súd odôvodňuje tým, že právny zástupca sťažovateľa v tomto podaní iba zopakoval skutočnosti už skôr uvedené v ústavnej sťažnosti, ktoré preto nemali vplyv na rozhodnutie ústavného súdu vo veci samej. Právny zástupca sťažovateľa je subjektom registrovaným pre daň z pridanej hodnoty (ďalej len „DPH“) ako jej platiteľ, preto bola výsledná suma zvýšená o príslušnú sadzbu DPH.

24. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je okresný súd povinný uhradiť na účet právneho zástupcu sťažovateľa (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 CSP) označeného v záhlaví tohto nálezu v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 7. novembra 2023

Miroslav Duriš
predseda senátu